

CATALUNYA, EL CONEIXEMENT DE LA LLENGUA FRANCESA I LA FRANCOFONIA

Introducció

A la nova Europa on les fronteres compten cada cop menys, ens trobem que les llengües representen una riquesa però també, a vegades, una barrera entre veïns. A l'espai de l'Euroregió Pirineus - Mediterrània els catalans tenim la sort de conèixer majoritàriament dues de les tres llengües oficials, el català i el castellà. En canvi, les dades de coneixement del francès a Catalunya no només no milloren, sinó que fins i tot estan decreixent entre les generacions joves. Aquesta tendència preocupant va totalment contra els objectius que marca el Pla d'Acció 2004-2006 'Promoure l'aprenentatge d'idiomes i la diversitat lingüística' de la Unió Europea (COM(2993) 449 final).

Sobretot a partir de la novena cimera francòfona de Beirut (2002), l'**Organització Internacional de la Francofonia** manté una actitud de **respecte i promoció de la diversitat cultural i lingüística** en el si de l'espai francòfon mitjançant el desenvolupament equilibrat del francès i de les altres llengües de l'espai, vectors d'expressió, desenvolupament, educació, formació i informació. La Francofonia i Catalunya, per tant, coincideixen en dos objectius bàsics: 1. la promoció del coneixement i l'ús de la llengua francesa, i 2. l'afavoriment de realitats plurilingües i un recolzament actiu de la diversitat lingüística. Per això aquest document explora la possibilitat que Catalunya pugui col·laborar o fins i tot entrar a formar part de la Francofonia, la qual podria passar a considerar el català com una de les seves llengües sòcies (*langues partennaires*) i contribuir a la promoció del francès a Catalunya.

Algunes dades a tenir en compte

El francès és una llengua parlada a llocs de tots els continents. Es calcula que hi ha **169 milions de francòfons al Món**, el 3,2% de la població mundial, i s'estima que el francès és la novena llengua més utilitzada. A **Amèrica** (9,6 milions de parlants, el 7,6% dels francòfons del món) es parla al Canadà, sobretot al Quebec i Nova Brunswick, Haití (on el parla el 23% de la població), els departaments d'ultramar francesos i petites comunitats a Louisiana. A l'**Àfrica** hi trobem el 46,3% dels francòfons del Món, i el francès està molt present tant a l'Àfrica subsahariana (39,5 milions de francòfons) - entre l'Àfrica de l'Oest, l'Àfrica Equatorial i el Sahel - com al Magreb (33,4 milions). A **Àsia** hi viuen l'1,8% dels francòfons repartits sobretot entre Orient Mitjà (només al Líban n'hi ha 1.500.000) i la península d'Indo-xina (a Vietnam són 375.000). També és important la presència del francès a les illes dels oceans **Índic** (Madagascar, Comores, Reunió, etc.) i **Pacífic** (Polinèsia francesa, Nova Caledònia, ...)

A **Europa** hi viuen el 44% dels francòfons, bàsicament en 5 estats. El francès és la segona llengua materna més parlada amb 71 milions, darrera l'alemany (90 milions) però per davant de l'anglès (61 milions). Tot i l'ampliació, el francès segueix essent la segona llengua més utilitzada en el context de la Unió Europea, i la primera en àmbits específics com ara el Dret Comunitari.

A Catalunya, el nombre de **ciutadans de països francòfons** no deixa d'augmentar: 150.000 marroquins, 20.000 francesos, 6.000 algerians, 3.500 belgues, etc. En total, es calcula que el 30% dels estrangers empadronats a Catalunya provenen d'estats total o parcialment francòfons (el 33% provenen d'estats hispanòfons). L'any 2004 el nombre de francesos inscrits al consolat de Barcelona va augmentar un 12%, i el mateix consolat calculava que per cada ciutadà espanyol que s'instal·la a França, hi ha 7 ciutadans francesos que s'instal·len a Espanya.

Dels 15 estats més propers en línia recta de Barcelona i Catalunya, **vuit** tenen el francès com a llengua oficial, o bé com a llengua d'ús comú a l'administració i al sistema educatiu:

1. França
2. Espanya
3. Andorra
4. Algèria
5. Mònaco
6. Itàlia
7. Suïssa
8. Tunísia
9. Portugal
10. Liechtenstein
11. Àustria
12. Alemanya
13. Marroc
14. Luxemburg
15. Bèlgica

Aquests vuits estats francòfons representen gairebé el **25% de les exportacions de Catalunya i el 20% de les importacions**. França va ser el 2003 el principal mercat emissor de turistes cap a Catalunya, amb més de **4 milions de visitants**, i els mercats parcialment francòfons del Benelux i Suïssa van ser el tercer i setè emissors respectivament. A més a més, geogràficament Catalunya es troba a mig camí entre dues de les principals zones de la Francofonia: Europa Occidental i el Magrib.

Cal destacar que el francès és una de les llengües de treball de la nova **Euroregió Pirineus- Mediterrània**. L'Euroregió només serà una realitat a nivell pràctic si la barrera lingüística pot ser superada amb facilitat. Per això cal que hi hagi un coneixement molt més ampli de la llengua francesa a Catalunya.

En tota la Unió Europea només els estudiants britànics tenen un nivell de llengües estrangeres pitjor que els de Catalunya i la resta de l'estat. Aquesta carència no només es pot suplir amb l'estudi de l'anglès. Cal també tenir en compte que hi ha un **percentatge important de la població adulta catalana que ha estudiat el francès** però que en l'actualitat, per manca de pràctica, no pot fer servir aquesta capacitat a nivell professional. Moltes d'aquestes persones, de més de 40 anys, tenen una necessitat de diferenciar la seva capacitat professional, cosa que podrien fer recuperant un bon nivell de francès.

Finalment, és important recordar que dels **16 països prioritaris del Pla Director de Cooperació 2003-2006** de la Generalitat, 9 són de parla espanyola però 5 (Algèria, Camerun, Costa d'Ivori, Marroc i Senegal) tenen el francès com a llengua oficial o d'ús corrent. Aquests són també els països que concentren la major activitat d'ONGs per al desenvolupament catalanes.

Com millorar el coneixement del francès? El francès a l'educació

El nombre d'estudiants de francès a Catalunya està decreixent: només el 3% dels estudiants de primària, el 12% dels de secundària i el 7% dels de batxillerat estudien francès com a primera o segona llengua. Al global d'Espanya el 19% dels estudiants aprenen francès, a Catalunya només el 9%. El tancament de càtedres i aules de francès es deu a la poca demanda d'aquest idioma per part dels alumnes, no pas a una política deliberada de tancament. Per això, cal complementar qualsevol acció destinada a augmentar l'oferta de francès amb accions que també en facin avançar la demanda (per exemple, publicitat destinada a augmentar l'atractiu del francès).

Un cop acceptada la necessitat de millorar els nivells de francès a Catalunya, sobretot en el context de l'Euroregió, i de treballar per a que Catalunya treballi amb la Francofonia, la Generalitat ha començat a dissenyar accions per millorar el coneixement de la llengua francesa. El Departament d'Educació ha posat en marxa un **Pla experimental de llengües estrangeres**. Aquest pla està dotat amb 5,6 milions d'euros i s'aplica de manera experimental a 100 centres (70 de primària i 30 de secundària). El pla preveu una important sèrie de mesures per promocionar l'aprenentatge de llengües estrangeres en general, i entre elles, per descomptat, el francès. Les mesures previstes pel pla són, entre altres:

- La introducció de la primera llengua estrangera a partir dels quatre anys
- l'inici de la segon llengua estrangera als 10 anys
- l'ús de les llengües estrangeres en l'ensenyament d'àrees de coneixement no lingüístiques
- la inclusió de més ensenyament d'idiomes en l'educació post-obligatòria
- la major presència de les llengües, en particular a TV3
- el suport directe als alumnes (estades a l'estranger, concursos, etc.), als professors (formació, llicències d'estudis, etc.) i als centres (materials, equipament tecnològic, etc.)
- L'obertura de 7 noves Escoles Oficials d'Idiomes, i d'un total de 3.030 noves places

Ara s'estan estudiant mesures des d'altres departaments per tal d'incrementar la presència i el coneixement del francès en tots els àmbits (mediàtic, laboral, etc.).

Possibles partners

El finançament de les accions per tal d'incrementar el nombre de persones que parlen francès a Catalunya serà costós. Per això la Generalitat està explorant la possibilitat de treballar amb varis tipus de socis:

- L'Organització Internacional de la Francophonie

- Els estats francòfons més propers (sobretot França)
- Regions francòfones: Aquitània, Midi-Pyrénées, Languedoc-Roussillon, Rhône-Alpes, PACA, Valònia, Suisse Romande, Québec
- Empreses franceses presents a Catalunya, en especial les grans empreses franceses de la cultura (FNAC, productores de cinema, etc.)
- Empreses catalanes amb interessos a França

L'Organització Internacional de la Francofonia

Aquesta organització comprèn 53 membres (*en cursiva els membres que no són estats*) :

Membres de ple dret: Bèlgica, Benin, Bulgària, Burkina Fasso, Burundi, Cambodja, Camerún, Canadà, *Canadà - Nova Brunswick, Canadà - Québec*, Cap Verd, Rep. Centreafricana, *Comunitat Francesa de Bèlgica*, Comores, Congo (Brazzaville), Congo (Kinshasa), Costa d'Ivori, Djibouti, Dominica, Egipte, França, Gabon, Guinea, Guinea Bissau, Guinea Equatorial, Haití, Laos, Líban, Luxemburg, Madagascar, Malí, Marroc, Maurici, Mauritània, Moldàvia, Mònaco, Níger, Romania, Rwanda, Sao Tomé e Príncipe, Saint Lucia, Senegal, Seychelles, Suïssa, Togo, Txad, Tunísia, Vanuatu, Vietnam.

Estats Associats: Albània, Macedònia, Andorra, Grècia

Estats amb estatus d'observadors: Lituània, Polònia, Rep. Txeca, Eslovènia, Armènia, Àustria, Croàcia, Geòrgia, Hongria, Eslovàquia

Secretari General: Abdu Diouf, ex-president de Senegal (1981-2000)

L'Organització Internacional de la Francophonie té per objectiu la prevenció de conflictes en el si de l'espai francòfon, la consolidació de l'estat de dret i de la democràcia i la promoció dels drets humans. També té la voluntat de promoure la diversitat cultural, i de millorar el desenvolupament mitjançant una intervenció en l'educació i la formació.

Té una estructura formal, al capdamunt de la qual hi ha la Conferència de Caps d'Estat i de Govern. També té una Conferència Ministerial, un Consell Permanent i una Secretaria que s'encarrega dels 5 operadors directes. El principal operador directe és l'Agència Internacional de la Francophonie, que existeix des de 1970 i es dedica a promoure la cooperació tècnica en temes d'educació i formació, cultura, ciència i tècnica, agricultura, dret, medi ambient i energia. Els altres operadors són l'Agència Universitària de la Francophonie, el canal internacional TV5, la

Universitat Senghor d'Alexandria (destinada a joves del tercer món) i l'Associació d'Alcaldes de Ciutats Francòfones.

També hi ha una Assemblea Parlamentària de la Francophonie, en la qual participen assemblees estatals, però també sub-estats (per exemple, les dels cantons suïssos de Jura, Vaude, Ginebra i Valais, els estats americans de Louisiana i Maine, la Vall d'Aosta,...) i d'àmbit supraestatal, com el Parlament Europeu i el Parlament del Benelux.

Finalment, cada quatre anys se celebren els Jocs de la Francophonie, de contingut esportiu i també cultural, en el qual participen les seleccions dels membres de la Francophonie.

Una de les accions més destacables de la Francophonie en els darrers temps és l'acció conjunta per tal que la UNESCO aprovi una 'Convenció sobre la protecció de la diversitat cultural i de les expressions artístiques', que es complementa amb accions importants com ara el treball per afavorir la diversitat cultural i la protecció d'aquesta diversitat davant les tendències homogeneïtzadores de la globalització. No cal dir que aquests temes interessin a Catalunya, que està seguint de prop les negociacions, en estret contacte amb el govern del Québec. També és important destacar la voluntat de diàleg amb altres àrees lingüístiques, en particular l'àrea arabòfona, i més recentment les àrees lusòfona i hispanòfona. En el diàleg amb aquesta darrera Catalunya pot, naturalment, fer una aportació considerable.

Modalitats i condicions per ser membre

Tot i que hi ha membres de ple dret que són governs regionals (Quebec, Nova Brunswick i la Comunitat Francesa de Bèlgica), els estats dels quals formen part també són membre de ple dret (Canadà) o participa a la cimera (Bèlgica). Hi ha una figura prevista especialment per a les regions d'estats no membres de la Francofonia, que és l'estatus de **convidat especial**, i que permet assistir a la cimera de la Francofonia a una regió que manifesti la seva voluntat de cooperar amb la Francofonia i d'estimular l'ús de la llengua francesa, sempre que l'estat a la qual pertany hi doni el vist-i-plau. A banda de participar a la cimera, els convidats especials participen a les manifestacions socials i culturals, reben el document de les cimeres i poden col·laborar amb l'Organització Internacional de la Francofonia en programes de recolzament a la llengua francesa, així com en alguns programes de cooperació.